

Недобросовісна конкуренція на цифрових ринках

Ксенія Захарова

*к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: kzakharova@gmail.com,
ORCID: 0009-0001-9045-2398*

У сучасних умовах цифровізації економіки питання забезпечення чесної конкуренції набуває особливої актуальності. Цифрові ринки - це середовище, де основні конкурентні переваги формуються не лише завдяки якості продуктів, а й завдяки доступу до даних, алгоритмів, мережевих ефектів та технологічних інструментів впливу на споживача. Використовуючи термін «недобросовісна конкуренція», важливо чітко розрізняти два підходи:

1. конкурентне законодавство, яке оцінює поведінку учасників через призму справедливості у контексті ринкової структури;

2. регулювання недобросовісних торговельних практик, орієнтоване на захист споживачів і підприємців від оманливих чи маніпулятивних дій.

У цифрових екосистемах межа між цими двома підходами часторозмивається, що створює додаткову складність у виявленні та доведенні порушень.

Недобросовісна конкуренція у цифровій сфері - це будь-які дії суб'єктів господарювання, що суперечать чесним звичаям та принципам прозорої конкуренції та здійснюються з метою отримання неправомірної ринкової переваги. До таких практик належать:

- поширення неправдивих або маніпулятивних тверджень, спрямованих на дискредитацію конкурентів;

- незаконне використання комерційних позначень, брендів або зображень, що вводить споживачів в оману;

- крадіжка або неправомірне використання комерційної таємниці;

- створення фальшивого інформаційного середовища (маніпульовані відгуки, підроблені рейтинги, приховане спонсорство).

На цифрових ринках, особливо у сфері платформізованих моделей (маркетплейси, рекламні біржі, пошукові системи), такі форми проявляються значно інтенсивніше, ніж у традиційних галузях.

Оманливі практики та маніпуляції цифрового середовища стають дедалі більш філігранними. На відміну від класичних ринків, цифрові платформи створюють можливості для масового масштабування шахрайських або маніпулятивних дій. Типові приклади включають:

- оманливі описи товарів: перебільшення властивостей, спотворені або відретушовані фото, замовчування недоліків;

- маніпульовані або фальшиві відгуки: штучно збільшені рейтинги, накручування позитивних коментарів, автоматизовані «боти»;

- приховане спонсорство інфлюенсерів, коли рекламний контент подається як особиста порада;

- маніпуляції з алгоритмічними рекомендаціями, що привертають увагу до певних товарів або послуг за непрозорими критеріями.

Оманлива реклама у цифрових каналах набуває нових форм через швидкоплинність контенту, складність отримання доказів та можливість персоналізованого впливу.

Структурні особливості цифрових ринків як фактор недобросовісної конкуренції виявляться дедалі складнішими. Проблема недобросовісної конкуренції часто впливає не з окремих інцидентів, а з характеристик самих цифрових ринків. Серед таких структурних викликів:

1. Непрозорість процесів торгів. На ринку програмної реклами (programmatic advertising) ключові рішення приймаються автоматизованими системами, зокрема рекламними біржами, серверами видачі та алгоритмами ставок. Через це:

- важко встановити, хто відповідалий за оманливу рекламу — рекламодавець, платформа чи видавець;

- процеси аукціону закриті для учасників, що створює ґрунт для маніпуляцій.

2. Персоналізована шкода. Цифрові платформи здатні використовувати дані користувачів для таргетування найуразливіших груп. Це створює ризики:

- експлуатації вікових, соціальних, психологічних характеристик споживачів;

- посилення впливу оманливих або токсичних рекламних повідомлень;

- прихованого формування поведінкових уподобань.

3. Складність ідентифікації порушень. Цифрова реклама має ефемерний характер - її складно зберегти, зафіксувати та довести факт порушення. Комерційний контент часто:

- маскується під органічний матеріал,

- адаптується під кожного користувача,

- змінюється в режимі реального часу.

Це значно ускладнює розслідування недобросовісних дій конкурентними та споживчими регуляторами.

Трансформація класичних форм недобросовісної конкуренції у цифровому середовищі відбувається максимально швидко в порівнянні з товарними ринками. На цифрових ринках традиційні форми недобросовісної конкуренції - такі як дискредитація, поширення неправдивих відомостей чи використання чужих марок - набувають масштабності та автоматизації. Для прикладу можна розглянути ринок цифрової реклами, де:

- контент генерується або адаптується алгоритмами;

- рекламні кампанії працюють у режимі програмних аукціонів;

- великі платформи контролюють одночасно і попит, і пропозицію.

Це створює ризики конфлікту інтересів та закріплення домінуючого положення окремих гравців.

Недобросовісна конкуренція на цифрових ринках - це системне явище, яке охоплює як окремі маніпулятивні дії, так і структурні проблеми екосистеми цифрової економіки. Вона проявляється у формі оманливої реклами, маніпулью-

ваних відгуків, зловживання алгоритмами, прихованого просування товарів та зловживання інформаційною асиметрією між платформами та споживачами.

Для ефективного врегулювання ситуації необхідно поєднувати інструменти конкурентного законодавства та регулювання недобросовісних торговельних практик, поступово підвищувати прозорість алгоритмічних процесів на цифрових платформах, своєчасно формувати сучасні механізми контролю за рекламними контентом та забезпечувати захист споживачів від персоналізованої цифрової шкоди.

Ключові слова: : цифрові ринки; недобросовісна конкуренція; оманлива реклама; алгоритмічні маніпуляції; програмна реклама; платформена економіка; захист споживачів.

Список використаних джерел

1. Фефелов О. *Порушення, за які карає АМКУ під час війни: найбільші штрафи* [Електронний ресурс] / О. Фефелов // *Юридична Газета*. — Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/porushennya-za-yaki-karae-amku-pid-chas-viyni-naybilshi-shtrafi.html> (Дата звернення: 17.11.2025).
2. *Порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції*. COMPASA. URL: <https://compasa.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/porushennia-zakonodavstva-pro-zakhyst-vid-nedobrosovisnoi-konkurentsii.pdf> (Дата звернення: 17.11.2025).
3. *Другий етап конкурентійної реформи від АМКУ: як посилять відповідальність та штрафи для бізнесу – огляд юристів*. Hubs. URL: <https://hubs.ua/authority/drugij-etap-konkurentsijnoyi-reformi-vid-amku-yak-posilyat-vidpovidal-nist-ta-shtrafi-dlya-biznesu-oglyad-yuristiv-273852.html> (Дата звернення: 17.11.2025).
4. *Україна-Світ: можливі економічні та політичні наслідки*. AgroReview. URL: <https://agrorreview.com/content/agropolitics/ukrayina-svit-mozhlyvi-ekonomichni-politychni/> (Дата звернення: 17.11.2025).
5. *Біла книга реформ 2025: Розділ 6. Бізнес-середовище*. VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/bila-knyga-reform-2025-rozdil-6-biznes-seredovyshhe> (Дата звернення: 17.11.2025).
6. *Про нас пишуть: 2025 рік. Антимонопольний комітет України*. URL: <https://amcu.gov.ua/pres-centr/pro-nas-pishut/pro-nas-pyshut-2025-rik> (Дата звернення: 17.11.2025).
7. *Sanctions and their consequences*. International Security Analysis Center. URL: <https://analytics.intsecurity.org/sanctions-consequences/> (Дата звернення: 17.11.2025).
8. *Зміни до конкурентного законодавства: Єврокомісія оприлюднила звіт щодо прогресу України*. Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/news/zminy-do-konkurentnoho-zakonodavstva-ievrokomisiia-opryliudnyla-zvit-shchodo-prohresu-ukrainy> (Дата звернення: 17.11.2025).
9. [Б.а.]. *Рішення Розпорядчого комітету з питань діяльності регіональних комітетів з оцінки та забезпечення проведення процедур у сфері захисту економічної конкуренції*. Регіональна платформа. [Електронний ресурс]. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/18-2_2025/R_RP_18-2_2025.pdf (Дата звернення: 17.11.2025).
10. [Б.а.]. *Звіт: Проблеми застосування антимонопольного законодавства в умовах цифрової економіки*. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33443.pdf> (Дата звернення: 17.11.2025).
11. [Б.а.]. *Звіт: Про результати оцінки та забезпечення проведення процедур у сфері захисту економічної конкуренції*. Регіональна платформа. [Електронний ресурс]. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/18-2_2025/Zvit_18-2_2025.pdf (Дата звернення: 17.11.2025).